

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
Επισκόπηση Νομολογίας (Μάιος – Ιούλιος 2025)

Επιμ.: Έρρικα Κ. Λόραμ

Άρθρο 8 – Δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής

Υπόθεση A.R. κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Προσφυγή Νο 6033/19), απόφαση της 2ας Ιουλίου 2025

αναφορά σε ποινικό μητρώο – αθώωση σε κατηγορία βιασμού

Ο προσφεύγων γεννήθηκε και κατοικεί στο Ηνωμένο Βασίλειο. Κατά τα έτη 2011 και 2012 υπέβαλε αιτήσεις για έκδοση αδείας ασκήσεως επαγγέλματος καθηγητή σε κολλέγιο και οδηγού ταξί, αντίστοιχα, για την έκδοση των οποίων ήταν απαραίτητη η έκδοση πιστοποιητικού ποινικής κατάστασης (ECRC) από την αστυνομία. Σύμφωνα με τη σχετική νομοθεσία, το εν λόγω πιστοποιητικό περιλάμβανε, πέραν των καταδικών για ποινικά αδικήματα, και άλλες «σχετικές πληροφορίες», κατά τη διακριτική ευχέρεια του αρχηγού της αστυνομίας. Ο προσφεύγων δεν είχε μεν καταδίκες, πλην όμως στο εν λόγω πιστοποιητικό γινόταν αναφορά σε μια κατηγορία που του είχε απαγγελθεί για βιασμό, η αθώωσή του απ' αυτήν, καθώς και τα πραγματικά περιστατικά που σχετίζονταν με την ανωτέρω κατηγορία.

Προσέφυγε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων κατά της αποκάλυψης των πληροφοριών αυτών και της συμπερίληψής τους στο πιστοποιητικό ποινικής κατάστασης, επικαλούμενος ότι θα έπρεπε να γίνει σεβαστή η αθώωσή του και ότι η δημοσιοποίηση της κατηγορίας ήταν άδικη, δυσανάλογη και επιζήμια για την επαγγελματική του αποκατάσταση, καθώς οι μελλοντικοί του εργοδότες θα εστίαζαν στην κατηγορία παρά την αθώωσή του. Οι προσφυγές του απορρίφθηκαν με το σκεπτικό ότι η αποκάλυψη της εν λόγω πληροφορίας ήταν αναλογική και θεμιτή για την προστασία των ανηλίκων και των ευάλωτων ατόμων και ότι η αναφορά της πληροφορίας αυτής δεν αποκλείεται εφόσον επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια της αστυνομίας. Το Ανώτατο Δικαστήριο επεσήμανε την έλλειψη σαφούς και ειδικού νομοθετικού πλαισίου για τη διαχείριση και χρήση τέτοιου είδους πληροφοριών, ειδικά όταν έχει επέλθει αθώωση, και αναγνώρισε τον κίνδυνο μιας αυθαίρετης και δυσανάλογης βλάβης του ατόμου που αφορούν. Ωστόσο, απέρριψε την προσφυγή.

Στη συνέχεια, κατέφυγε στο Δικαστήριο επικαλούμενος παραβίαση της ιδιωτικής του ζωής λόγω της αποκάλυψης της κατηγορίας του βιασμού παρά την αθώωσή του, εξαιτίας της έλλειψης ενός πλαισίου που θα διασφαλίζει επαρκή προστασία από την αυθαιρεσία, λόγω της διακριτικής ευχέρειας της αστυνομίας, της ανυπαρξίας σχετικής διαδικασίας για τις περιπτώσεις δημοσιοποίησης αθωωτικών αποφάσεων, καθώς και της ανυπαρξίας ανεξάρτητου μηχανισμού ελέγχου της αστυνομίας.

Το Δικαστήριο κλήθηκε να εξετάσει εάν, στο πλαίσιο εκδόσεως πιστοποιητικού ποινικής κατάστασης για εργασιακούς σκοπούς, η γνωστοποίηση από την αστυνομία πληροφοριών σχετικά με τις κατηγορίες βιασμού κατά του προσφεύγοντος και την αθώωσή του και η περιγραφή των πραγματικών περιστατικών του φερόμενου αδικήματος αποτελούσαν παραβίαση του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, όπως προστατεύεται από το άρθρο 8 της Σύμβασης.

Το Δικαστήριο σημείωσε ότι η επίμαχη γνωστοποίηση αφορά ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα με σημαντικές επιπτώσεις στην ιδιωτική και επαγγελματική ζωή του προσφεύγοντα, η οποία επί της ουσίας – παρά την αθώωσή του – τού στέρησε την πρόσβαση σε κάποιους τομείς απασχόλησης. Η γνωστοποίηση αυτή έγινε σύμφωνα με τα όσα ορίζει η εθνική νομοθεσία (Police Act 1997), η οποία τον κρίσιμο χρόνο προέβλεπε ευρεία διακριτική ευχέρεια στις αστυνομικές αρχές, χωρίς να υπάρχουν επαρκείς νομοθετικές εγγυήσεις και μηχανισμοί ελέγχου για την αποτροπή μιας αυθαίρετης ή δυσανάλογης παρέμβασης στο δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής του προσφεύγοντα.

Παράλληλα, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι, κατά τον χρόνο των γνωστοποιήσεων, δεν υπήρχε σαφής νομοθετική πρόβλεψη ούτε σαφές και προσβάσιμο νομικό πλαίσιο που να παρέχει οδηγίες ως προς τον τρόπο χειρισμού της γνωστοποίησης πληροφοριών στην περίπτωση μιας αθωωτικής απόφασης. Ειδικότερα, κατά την επίμαχη περίοδο, δεν προβλεπόταν προστασία του τεκμηρίου αθωότητας,

διαδικασία για το δικαίωμα ακροάσεως του ενδιαφερομένου ή δυνατότητα ανεξάρτητης και αποτελεσματικής προσφυγής κατά της γνωστοποίησης.

Περαιτέρω, εξαιτίας της ευαισθησίας των επίμαχων πληροφοριών, ήταν απαραίτητο ένα συνολικό και σαφές νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με τον τρόπο άσκησης της διακριτικής ευχέρειας της αστυνομίας αλλά και με τη διαχείριση των πληροφοριών στις οποίες έχουν πρόσβαση οι εργοδότες. Τέτοιο νομοθετικό πλαίσιο και αντίστοιχη πρόβλεψη δεν υπήρχαν κατά τον κρίσιμο χρόνο.

Παραβίαση άρθρου 8.

Άρθρο 41: το Δικαστήριο εκτίμησε ότι η διαπίστωση της παραβίασης αποτελούσε από μόνη της επαρκή ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που υπέστη ο προσφεύγων.

Υπόθεση S. O. κατά Ισπανίας (Προσφυγή Νο 5742/22), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2025

ανεπαρκής ενημέρωση ασθενούς – σεξουαλικότητα και δικαίωμα αυτοδιάθεσης

Η προσφεύγουσα, υπήκοος Βενεζουέλας και κάτοικος Μαδρίτης, διαγνώστηκε με καρκίνο του μαστού και της προτάθηκε να χειρουργηθεί για αφαίρεση του όγκου, αλλά να διατηρηθεί ο μαστός. Της χορηγήθηκε έντυπο συγκατάθεσης, το οποίο ανέφερε, μεταξύ άλλων, ότι θα υποβληθεί σε χειρουργική επέμβαση διατήρησης μαστού και ότι, σε περίπτωση απρόβλεπτων εξελίξεων κατά τη διάρκεια της επέμβασης, η χειρουργική ομάδα θα μπορούσε να τροποποιήσει τη χειρουργική τεχνική. Η προσφεύγουσα υπέγραψε το εν λόγω έντυπο συγκατάθεσης.

Κατά την επέμβαση, της αφαιρέθηκε το σύμπλεγμα θηλής-θηλαίας, λόγω της εγγύτητας στον όγκο, παρόλο που, όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων, η περιοχή αυτή δεν είχε προσβληθεί από καρκινικά κύτταρα. Στην καταγγελία της προς τη Διεύθυνση Υγειονομικής Περίθαλψης υποστήριξε ότι δεν είχε ενημερωθεί επαρκώς για το ενδεχόμενο αφαίρεσης της θηλής και ότι δεν είχε συναινέσει στη συγκεκριμένη επέμβαση. Κατά την εκδίκαση της αγωγής αποζημίωσης που άσκησε κατά του Δημοσίου, τα εθνικά δικαστήρια απέρριψαν την αγωγή, κρίνοντας ότι το έντυπο ενημέρωσης ήταν επαρκές και ότι η ιατρική αντιμετώπιση της περίπτωσης της ήταν σύμφωνη προς τα πρωτόκολλα.

Ενώπιον του Δικαστηρίου κατήγγειλε παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής της ζωής, υποστηρίζοντας ότι η συγκατάθεσή της δεν κάλυπτε ενδεχόμενη επέκταση της επέμβασης και ότι η απώλεια της θηλής επέφερε σημαντικές δυσμενείς ψυχολογικές και προσωπικές επιπτώσεις στην εμφάνισή της και στη σεξουαλική της ζωή.

Το Δικαστήριο, εξετάζοντας την υπόθεση αυτή, ερεύνησε το ζήτημα εάν η αφαίρεση της θηλής κατά την επέμβαση διατήρησης του μαστού πραγματοποιήθηκε χωρίς την επαρκή ενημέρωση και συγκατάθεση της προσφεύγουσας, κατά παράβαση του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής ζωής. Επεσήμανε ότι η εν λόγω επέμβαση επηρέασε ουσιαστικές πτυχές της προσωπικότητας της προσφεύγουσας, της σωματικής και ψυχικής της υγείας, της εμφάνισής της, της αυτοεκτίμησης και της σεξουαλικής της ζωής, στοιχεία που εμπίπτουν στο προστατευτικό του άρθρου 8 της Σύμβασης πεδίο. Παρόλο που η ισπανική εθνική νομοθεσία κρίθηκε συμβατή με τις διεθνείς νομοθετικές απαιτήσεις και, ειδικότερα, αυτές της Σύμβασης του Οβίδεο¹, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι, στην προκειμένη περίπτωση, το δικαίωμα αυτοδιάθεσης της προσφεύγουσας δεν προστατεύτηκε.

Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η ενημέρωση της προσφεύγουσας δεν περιλάμβανε το ενδεχόμενο αφαίρεσης της θηλής, παρόλο που αυτή προβλεπόταν από τα χειρουργικά πρωτόκολλα. Το αφηρημένο περιεχόμενο της φόρμας συγκατάθεσης, οι μη τεκμηριωμένες προφορικές διευκρινίσεις και η έλλειψη τεκμηρίωσης και αιτιολόγησης της κρίσης των εθνικών δικαστηρίων ότι η προσφεύγουσα είχε όντως ενημερωθεί για τον εν λόγω κίνδυνο οδήγησαν το Δικαστήριο στο συμπέρασμα ότι οι αρχές δεν σεβάστηκαν επαρκώς το δικαίωμα αυτοδιάθεσης της προσφεύγουσας.

¹ Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική είναι γνωστή και ως «Σύμβαση του Οβίδεο». Υπογράφηκε στην ομώνυμη πόλη της Ισπανίας στις 4 Απριλίου του 1997 και αποτελεί το πρώτο διεθνές δεσμευτικό κείμενο που αποσκοπεί στη ρύθμιση και την οριοθέτηση των εφαρμογών και των καινοτομιών της βιοϊατρικής. Η Ελλάδα την κύρωσε με τον Ν. 2619/1998.

Περαιτέρω, το Δικαστήριο σημείωσε ότι τα εθνικά δικαστήρια παρέλειψαν να εξετάσουν σημαντικές πτυχές της σεξουαλικότητας της προσφεύγουσας και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της παρούσας υπόθεσης, καθώς δεν έλαβαν υπόψη τις σοβαρές ψυχολογικές και σεξουαλικές επιπτώσεις που επέφερε η αφαίρεση της θηλής στην προσφεύγουσα.

Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι εθνικές αρχές δεν ανταποκρίθηκαν τεκμηριωμένα στην καταγγελία της προσφεύγουσας περί μη επαρκούς ενημερωμένης συγκατάθεσης. Η εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου κρίθηκε ελλιπής και ανεπαρκής για τη διασφάλιση του αναγκαίου σεβασμού στο δικαίωμα αυτοδιάθεσης της προσφεύγουσας, όπως προστατεύεται από το άρθρο 8 της Σύμβασης.

Παραβίαση άρθρου 8.

Άρθρο 41: δεν επιδικάστηκε αποζημίωση, καθώς δεν υποβλήθηκε σχετικό αίτημα.

Άρθρο 10 – Ελευθερία έκφρασης

Υπόθεση Αρβανίτη και Φιλελεύθερος Δημόσια Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης κατά Κύπρου (Προσφυγή No 44917/22), απόφαση της 3ης Ιουλίου 2025

κριτική κατά δικηγόρου – καταδίκη δημοσιογράφου και εφημερίδας – αγορά έργων τέχνης

Κατά του πρώτου προσφεύγοντα, δημοσιογράφου, και της δεύτερης προσφεύγουσας, εκδότριας εταιρείας της εφημερίδας «Ο ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ», ασκήθηκε αγωγή αποζημίωσης για δυσφήμιση λόγω δημοσιεύματος που έγραψε ο πρώτος και δημοσίευσε η δεύτερη, με το οποίο ασκούσαν κριτική κατά άρθρου που δημοσίευσε ο δικηγόρος C.K. στην ελληνική εφημερίδα «Το Βήμα», σχετικά με τον τρόπο που κατάφερε να ανακτήσει δύο πίνακες ζωγραφικής που ανήκαν στην οικογένειά του και είχαν παραμείνει στα κατεχόμενα, όταν η οικογένειά του αναγκάστηκε να φύγει κατά την τουρκική εισβολή το 1974.

Συγκεκριμένα, ο C.K. ανέφερε στο άρθρο του ότι ανέκτησε τον πρώτο πίνακα έναντι τριάντα ασημένιων νομισμάτων από άγνωστα άτομα, ενώ τον δεύτερο, επειδή δεν μπόρεσε να τον ανακτήσει με χρήματα, το αντικατέστησε με πλαστό αντίγραφο εμπνευσμένος από την ταινία «The Thomas Crown Affair». Στο άρθρο του, με τίτλο «Ιδιοκτησία-Αξιοπρέπεια, 1-0», ο πρώτος προσφεύγων σχολίαζε το δημοσίευμα του δικηγόρου ασκώντας κριτική στον τρόπο που ανέκτησε τα έργα τέχνης, χρησιμοποιώντας εκφράσεις έντονες και αναρωτώμενος εάν θα έδινε ανάλογες συμβουλές στους πελάτες του.

Τα εθνικά δικαστήρια, κατά την εξέταση της αγωγής αποζημίωσης, έκριναν ότι οι δηλώσεις του πρώτου προσφεύγοντος είχαν δυσφημιστικό χαρακτήρα, δεν στηρίζονταν σε πραγματικά περιστατικά και υπερέβαιναν τα όρια της επιτρεπτής δημοσιογραφικής κριτικής. Ως εκ τούτου, υποχρέωσαν αμφοτέρους τους προσφεύγοντες, εις ολόκληρον, στην καταβολή αποζημίωσης ύψους 12.000 ευρώ, πλέον τόκων και δικαστικών εξόδων. Το Εφετείο επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση.

Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ενώπιον του Δικαστηρίου ότι είχε παραβιαστεί η ελευθερία έκφρασής τους, όπως αυτή προστατεύεται από το άρθρο 10 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο επεσήμανε ότι το επίμαχο δημοσίευμα αφορούσε ζήτημα μείζονος δημοσίου ενδιαφέροντος, συγκεκριμένα τη διεκδίκηση και επαναφορά έργων τέχνης στο ευρύτερο πλαίσιο του κυπριακού ζητήματος, και ότι αποτέλεσε απάντηση σε άρθρο του ενάγοντος δικηγόρου, ο οποίος, με τη δημόσια τοποθέτησή του, εκτέθηκε στη δημόσια κριτική και στον δημόσιο διάλογο. Τόνισε, επίσης, ότι στην ελευθερία του Τύπου περιλαμβάνεται και η οξεία και προκλητική κριτική, ενώ οι επίδικες εκφράσεις συνιστούσαν αξιολογικές κρίσεις που βασίζονταν σε επαρκή πραγματικά περιστατικά και, ακόμη και εάν θεωρηθούν υπερβολικές, δεν υπερέβησαν τα επιτρεπτά όρια της δημοσιογραφικής ελευθερίας.

Το Δικαστήριο έκρινε, επιπλέον, ότι η στάση των εθνικών δικαστηρίων υπήρξε υπέρμετρα περιοριστική και αυστηρή, καθώς δεν έλαβαν επαρκώς υπόψη τον χαρακτήρα του δημόσιου διαλόγου τον οποίο είχε ο ίδιος ο ενάγων δικηγόρος προκαλέσει. Επισήμανε ότι η επιβληθείσα αποζημίωση επέφερε σημαντική οικονομική επιβάρυνση στους προσφεύγοντες και είχε αποτρεπτική επίδραση στον ελεύθερο δημόσιο διάλογο για ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος.

Λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία της διασφάλισης της ελευθερίας του Τύπου και του δημοσίου διαλόγου, το Δικαστήριο έκρινε την παρέμβαση δυσανάλογη και μη αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία. Επιπλέον, θεώρησε ότι οι λόγοι στους οποίους στηρίχθηκαν τα εθνικά δικαστήρια για να αιτιολογήσουν τον περιορισμό της ελευθερίας έκφρασης των προσφευγόντων ήταν ανεπαρκείς και μη συναφείς.

Παραβίαση άρθρου 10.

Άρθρο 41: το Δικαστήριο επιδίκασε στους προσφεύγοντες το ποσό των 24.980 ευρώ ως αποζημίωση, καθώς και το ποσό των 6.500 ευρώ για την ηθική βλάβη που υπέστησαν.

Άρθρο 11 – Δικαίωμα του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι

Υπόθεση Sagir κατά Ελλάδας (Προσφυγή No 34724/18), απόφαση της 26ης Ιουνίου 2025

αναγνώριση σωματίου – παραπλανητική επωνυμία

Οι προσφεύγουσες, το 2010, κατέθεσαν στο Μονομελές Πρωτοδικείο Ξάνθης αίτηση αναγνώρισης και εγγραφής στα οικεία Βιβλία Σωματείων του σωματίου με την επωνυμία «Πολιτιστικός Σύλλογος Τούρκων Γυναικών Ν. Ξάνθης». Η αίτηση απορρίφθηκε γιατί θεωρήθηκε ότι η επωνυμία του συλλόγου θα μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση ως προς την ταυτότητα των μελών του. Συγκεκριμένα, στην απόφασή του, το Πρωτοδικείο Ξάνθης ανέφερε ότι το καταστατικό του σωματίου δεν περιέχει όλα τα στοιχεία που απαιτούνται, με ποινή ακυρότητας, κατά το άρθρο 80 του ΑΚ. Από την ονομασία του, η οποία προσδιορίζει την ταυτότητά του και η οποία αναφέρεται σε αλλοδαπούς υπηκόους, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι τα μέλη του αντιμετωπίζονται ως Τούρκοι και όχι απλά ως Έλληνες υπήκοοι μουσουλμανικού θρησκεύματος. Σύμφωνα, όμως, με το καταστατικό του, προϋπόθεση εγγραφής ενός μέλους στον σύλλογο είναι να έχει την ελληνική υπηκοότητα. Έτσι, δημιουργείται ασάφεια και παραπλανητική εικόνα όσον αφορά την καταγωγή και την υπηκοότητα των μελών του. Πουθενά στο καταστατικό δεν αναφέρεται ότι τα μέλη είναι μουσουλμανικού θρησκεύματος, ώστε η σχετική αναφορά να μπορεί να θεωρηθεί ως έκφανση του δικαιώματός τους στην αυτοδιάθεση. Εάν ο σύλλογος επιθυμούσε να αναδείξει την καταγωγή των μελών του -κάτι απολύτως νόμιμο- θα μπορούσε να το πράξει καθιστώντας σαφή την ονομασία του και τους όρους του καταστατικού του, ώστε να μην δημιουργείται σύγχυση.

Το Εφετείο επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση και δέχθηκε ότι το ΕΔΔΑ, στην υπόθεση *Emin και λοιποί κατά Ελλάδα*², καταδίκασε την Ελλάδα για παραβίαση του άρθρου 11 της Σύμβασης, γιατί τα εθνικά δικαστήρια έκριναν τον σκοπό της ένωσης με την επωνυμία «Πολιτιστικός Σύλλογος Τούρκων Γυναικών Ν. Ροδόπης» ως αντίθετο προς τη δημόσια τάξη. Στην παρούσα, όμως, υπόθεση δεν τέθηκε τέτοιο ζήτημα και, για τον λόγο αυτό, το Εφετείο δεν δεσμεύτηκε από την απόφαση αυτή αναφορικά με το νομικό ζήτημα που κρίθηκε.

Ο Άρειος Πάγος, απορρίπτοντας την αναίρεση, έκρινε ότι το Εφετείο ερμήνευσε ορθά τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα και επανέλαβε την πάγια νομολογία του, ότι η επωνυμία του σωματίου πρέπει να ανταποκρίνεται στην αρχή της αλήθειας που διέπει την επωνυμία όλων των νομικών προσώπων, αποφαινόμενος εν τέλει ότι το καταστατικό του συλλόγου είναι μη έγκυρο.

Το Δικαστήριο καταρχάς διαπίστωσε ότι η άρνηση εγγραφής του σωματίου συνιστά παρέμβαση στο δικαίωμα στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, κατά την έννοια του άρθρου 11 της Σύμβασης.

Εξετάζοντας στη συνέχεια εάν η εν λόγω παρέμβαση προβλεπόταν από τον νόμο, σημείωσε ότι τα εθνικά δικαστήρια βάσισαν την απόρριψη εγγραφής του σωματίου στις διατάξεις 79 έως 81 του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με τις οποίες μια αίτηση εγγραφής μπορεί να απορριφθεί εάν κριθεί ότι η εγκυρότητα του καταστατικού του σωματίου είναι αμφισβητήσιμη³. Συνεπώς, η εν λόγω παρέμβαση προβλεπόταν από τον νόμο.

². Προσφυγή No 71545/12, απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2016.

³. Βλ. ΕΔΔΑ *Bekir – Ousta και λοιποί κατά Ελλάδα* (Προσφυγή No 35151/05), απόφαση της 11ης Οκτωβρίου 2007.

Αναφορικά με τον επιδιωκόμενο σκοπό της παρέμβασης, το Δικαστήριο αποδέχθηκε τον ισχυρισμό της εναγόμενης Κυβέρνησης ότι η αποφυγή σύγχυσης αναφορικά με την πραγματική ταυτότητα των μελών είχε ως σκοπό την προστασία της δημόσιας τάξης, της ασφάλειας δικαίου και της νομικής σταθερότητας. Αποφάνθηκε, συνεπώς, ότι η εν λόγω παρέμβαση ήταν σύμφωνη προς τους όρους που θέτει το άρθρο 11 παρ. 2 της Σύμβασης.

Προκειμένου να διαπιστώσει εάν η παρέμβαση ήταν αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία, το Δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει εάν, κατά τον κρίσιμο χρόνο, υπήρχε «επιτακτική ανάγκη» να ληφθεί το επίμαχο μέτρο, ώστε να επιτευχθούν οι νόμιμοι στόχοι που επιδιώκονταν. Τα εθνικά δικαστήρια αιτιολόγησαν την απόρριψη της εγγραφής με το σκεπτικό ότι η επωνυμία του σωματείου θα μπορούσε να προκαλέσει σύγχυση σε τρίτους, ειδικά σε σχέση με την ταυτότητα των μελών του. Το Δικαστήριο σημείωσε ότι υποχρέωση σαφήνειας δεν προκύπτει από το εθνικό δίκαιο, καθώς το άρθρο 80 ΑΚ προβλέπει ότι το καταστατικό ενός σωματείου πρέπει να περιέχει, μεταξύ άλλων, τον σκοπό, την επωνυμία, την έδρα και τις προϋποθέσεις αποδοχής των μελών. Αντίστοιχα, το άρθρο 81 ΑΚ διατάσσει την εγγραφή ενός σωματείου εφόσον πληρούνται οι σχετικές νόμιμες προϋποθέσεις. Τέλος, το Σύνταγμα ορίζει ότι το δικαίωμα των πολιτών να ιδρύουν μη κερδοσκοπικές ενώσεις δεν υπόκειται σε προηγούμενη άδεια.

Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έκρινε ότι οποιοσδήποτε τρίτος επιθυμούσε να πληροφορηθεί την ταυτότητα των μελών του σωματείου μπορούσε απλώς να ανατρέξει στο καταστατικό του, στο άρθρο 3 του οποίου προβλεπόταν με σαφήνεια ότι προϋπόθεση εγγραφής αποτελεί η ιδιότητα της ενήλικης γυναίκας με ελληνική ιθαγένεια και διαμονή στον Νομό Ξάνθης.

Έλαβε επίσης υπόψη του το γεγονός ότι έχουν εκδικαστεί πολλές παρόμοιες υποθέσεις κατά της Ελλάδας, στις οποίες διαπιστώθηκε παραβίαση του άρθρου 11 της Σύμβασης εξαιτίας άρνησης εγγραφής ή διάλυσης συλλόγου. Ειδικότερα, στις υποθέσεις *Bekir - Ousta και Emin και λοιποί*, τα εθνικά δικαστήρια αρνήθηκαν την εγγραφή συλλόγων με το σκεπτικό ότι η επωνυμία τους προκαλούσε σύγχυση, καθώς έδινε την εντύπωση ότι εκπροσωπούσαν μια εθνική μειονότητα σε αντίθεση με τη θρησκευτική μειονότητα που αναγνωρίζεται από τη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923. Στις υποθέσεις αυτές, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η άρνηση καταχώρισης βασίστηκε αποκλειστικά σε υποψίες για την πραγματική πρόθεση των ιδρυτών τους, υποψίες όμως που δεν επαληθεύτηκαν καθότι τα σωματεία τελικά δεν καταχωρίστηκαν. Ακόμη και εάν υποθεθεί ότι οι ενώσεις αυτές είχαν ως σκοπό την προώθηση της ιδέας ύπαρξης εθνικής μειονότητας -πέραν της θρησκευτικής- αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ως απειλή σε μια δημοκρατική κοινωνία. Στην υπόθεση της Τουρκικής Ένωσης Ξάνθης⁴, αποφασίστηκε από τα εθνικά δικαστήρια η διάλυση του σωματείου με το σκεπτικό ότι οι καταστατικοί σκοποί του σωματείου και οι δραστηριότητές του έρχονταν σε αντίθεση προς τη δημόσια τάξη, καθώς η Ένωση θεωρούσε τα μέλη της Τούρκους και όχι Έλληνες Μουσουλμάνους. Στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 11 της Σύμβασης, τονίζοντας τον ριζοσπαστικό χαρακτήρα του μέτρου διάλυσης της Ένωσης και σημειώνοντας ότι, πριν από τη διάλυσή της, η Ένωση είχε ασκήσει τις δραστηριότητές της για 50 περίπου χρόνια χωρίς εμπόδια και χωρίς ενδείξεις ότι τα μέλη της είχαν ασκήσει βία ή είχαν απορρίψει τις δημοκρατικές αρχές.

Στην παρούσα υπόθεση, τα εθνικά δικαστήρια έκριναν ότι η επωνυμία του σωματείου ήταν αντίθετη προς την «αρχή της αλήθειας» και είχε παραπλανητικό χαρακτήρα. Ωστόσο, η κρίση τους δεν στηρίχθηκε στον ισχυρισμό ότι η επίμαχη ονομασία συνιστούσε απειλή για τη δημόσια ή την εσωτερική έννομη τάξη. Ανεξαρτήτως όμως του αν ο λόγος απόρριψης της εγγραφής ενός σωματείου ήταν η αποφυγή του κινδύνου σύγχυσης, όπως εν προκειμένω, ή η προστασία της δημόσιας τάξης, τα εθνικά δικαστήρια θεμελίωσαν την απόφασή τους στην ανάγκη διάκρισης μιας μουσουλμανικής θρησκευτικής μειονότητας που αναγνωρίζεται από τη Συνθήκη της Λωζάνης και μιας τουρκικής εθνικής μειονότητας, η οποία δεν αναγνωρίζεται από τα εθνικά δικαστήρια με βάση διεθνείς συμβάσεις.

Το Δικαστήριο επανέλαβε ότι, ακόμη και εάν υποθεθεί ότι ο πραγματικός σκοπός της επίμαχης ένωσης ήταν η προώθηση της ιδέας ύπαρξης εθνικής μειονότητας στην Ελλάδα, το στοιχείο αυτό, αφ' εαυτού, δεν θα μπορούσε να δικαιολογήσει την άρνηση καταχώρισής της. Υπενθύμισε ότι η έννοια της «δημοκρατικής κοινωνίας» στερείται νοήματος εάν δεν υπάρχει πλουραλισμός, ανεκτικότητα ή

⁴. Προσφυγή Νο 5557/12, απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2015.

ανοικτό πνεύμα. Ειδικότερα, ο πλουραλισμός βασίζεται στην ουσιαστική αναγνώριση και στον σεβασμό της πολυμορφίας και της δυναμικής της παράδοσης, καθώς και των εθνικών και πολιτισμικών ταυτοτήτων. Η αρμονική συνύπαρξη ατόμων και ομάδων διαφορετικής ταυτότητας είναι απαραίτητη για την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής⁵. Στην παρούσα υπόθεση, οι σκοποί που επιδίωκε η Ένωση, σύμφωνα με το άρθρο 2 του Καταστατικού, ήταν η «ανάπτυξη και διάδοση της λαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω της αναβίωσης των τοπικών εθίμων σε συνεργασία με τοπικούς φορείς». Το Δικαστήριο υπογράμμισε, επίσης, ότι το δικαίωμα στον ελεύθερο αυτοπροσδιορισμό δεν αφορά μόνο τη Σύμβαση-Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων, αλλά αποτελεί ακρογωνιαίό λίθο του διεθνούς δικαίου που διέπει εν γένει την προστασία των μειονοτήτων⁶.

Τέλος, το Δικαστήριο σημείωσε ότι οι εθνικές αρχές ούτε υποστήριξαν ούτε απέδειξαν ότι η επωνυμία του σωματείου ή κάποια διάταξη του καταστατικού του συνιστούσε απειλή για τη δημόσια τάξη. Ελλείψει αδιάσειστου αποδεικτικού στοιχείου ότι με την επιλογή της επωνυμίας «Πολιτιστική Ένωση Τούρκων Γυναικών Ν. Ξάνθης» το σωματείο επιχειρούσε να ακολουθήσει μια πολιτική που αποτελούσε πραγματική απειλή για τη δημόσια τάξη ή τη δημοκρατική κοινωνία, το Δικαστήριο έκρινε ότι η επωνυμία, αφ' εαυτής, δεν επαρκούσε για να δικαιολογήσει την απόρριψη της αίτησης εγγραφής⁷.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οι λόγοι που επικαλέστηκαν οι εθνικές αρχές για την απόρριψη της αίτησης δεν ήταν ικανοποιητικοί ή επαρκείς. Συνεπώς, δεν αποδείχθηκε ότι η άρνηση αναγνώρισης και εγγραφής του εν λόγω σωματείου εξυπηρετούσε «επιτακτική κοινωνική ανάγκη».

Παραβίαση άρθρου 11.

Άρθρο 41: το Δικαστήριο επιδίκασε σε καθεμία από τις προσφεύγουσες το ποσό των 3.000 ευρώ ως χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που υπέστησαν.

Άρθρο 1 Πρώτου Πρωτοκόλλου – Προστασία της ιδιοκτησίας

Υπόθεση Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης κατά Ελλάδας (Προσφυγή Νο 13959/20), απόφαση της 6ης Μαΐου 2025

αλλαγή ερμηνείας νομοθεσίας – απρόβλεπτες παρεμβάσεις στην ιδιοκτησία

Η προσφεύγουσα, η Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, που ιδρύθηκε το 1920 και εδρεύει στη Θεσσαλονίκη. Μετά την πυρκαγιά του 1917, η οποία κατέστρεψε το κέντρο της πόλης, απαλλοτριώθηκε το 1920 μια μεγάλη έκταση για να στεγάσει τους Εβραίους, η περιουσία των οποίων είχε χαθεί. Στο πλαίσιο αυτό, η προσφεύγουσα κατέβαλε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, το 1934, το ποσό της προσωρινής αποζημίωσης που είχε οριστεί για την απαλλοτρίωση του υπ' αριθ. 26 οικοπέδου, το οποίο ανήκε στον I.S.M., Ιταλό πολίτη ισραηλιτικής καταγωγής.

Μετά την εισβολή της Ιταλίας στην Ελλάδα το 1940, όλες οι περιουσίες Ιταλών πολιτών θεωρήθηκαν εχθρικές και τέθηκαν σε μεσεγγύηση. Το 1947 υπογράφηκε Συνθήκη Ειρήνης μεταξύ της Ιταλίας και των Συμμάχων, η οποία επικυρώθηκε από την Ελλάδα. Σύμφωνα με αυτή, οι σύμμαχοι υπογράφοντες εξουσιοδοτήθηκαν να κατάσχουν και να διαθέσουν τις εχθρικές περιουσίες. Οι ελληνικές αρχές διόρισαν επιτρόπους για τη διαχείριση των περιουσιών αυτών, ενώ για το επίμαχο υπ' αριθ. 26 οικόπεδο διορίστηκαν δύο επίτροποι.

Οι κληρονόμοι του I.S.M. με αιτήσεις τους, το 1952, ζήτησαν τον επανακαθορισμό του ποσού της οριστικής αποζημίωσης για το επίμαχο οικόπεδο, το οποίο προσδιορίστηκε με απόφαση του Εφετείου

⁵. Βλ. ΕΔΔΑ *Ουράνιο Τόξο και άλλοι κατά Ελλάδας* (Προσφυγή Νο 74989/01), απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2005, παρ. 35.

⁶. Βλ. ΕΔΔΑ *Molla Sali κατά Ελλάδας* (Προσφυγή Νο 20452/14), απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2018 του Τμήματος Ευρείας Σύνοψης, παρ. 157.

⁷. Βλ. ΕΔΔΑ *Association of People of Silesian Nationality κατά Πολωνίας* (Προσφυγή Νο 26821/17), απόφαση της 14ης Μαρτίου 2024, παρ. 54.

Θεσσαλονίκης το 1957. Τον Ιούνιο του 1957, οι δύο επίτροποι συνέταξαν έκθεση σύμφωνα με την οποία το μισό του οικοπέδου έπρεπε να επιστραφεί στο Κράτος.

Το άλλο μισό του ποσού της οριστικής αποζημίωσης κατατέθηκε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων το 1969, από την Ισραηλιτική Κοινότητα.

Με το νομοθετικό διάταγμα 1138/1949 περί εχθρικών περιουσιών και τον Ν. 1530/1950, η Ελληνική Κυβέρνηση όρισε ως «εχθρικές περιουσίες» εκείνες που ανήκαν σε Γερμανούς και Βούλγαρους πολίτες ή εταιρείες και διέταξε την κατάσχεσή τους «χωρίς περαιτέρω διατυπώσεις» προς όφελος του Ελληνικού Κράτους. Οι ανωτέρω νόμοι προέβλεπαν τρίμηνη προθεσμία για κάθε τρίτο μέρος, που διεκδικεί δικαίωμα ιδιοκτησίας (και κάθε σχετιζόμενο δικαίωμα) σε κατασχεθείσα εχθρική περιουσία, προκειμένου να ασκήσει αγωγή αναγνώρισης των σχετικών τίτλων και δικαιωμάτων (άρθρο 2 Ν. 1530/1950).

Η προσφεύγουσα Κοινότητα κατέβαλε την οριστική αποζημίωση στους τρεις πρώτους κληρονόμους, Χ., Α. και Α., για τους οποίους οι διαδικασίες απαλλοτρίωσης ολοκληρώθηκαν. Αναφορικά με τους άλλους τρεις κληρονόμους (Κ., Μ. και Ζ.), οι οποίοι ήταν εξ αδιαιρέτου κύριοι του μισού του εν λόγω οικοπέδου (1/6 ο καθένας), οι διαδικασίες διακόπηκαν γιατί το βασιλικό διάταγμα υπ' αριθ. 4 της 13ης Μαΐου 1955 επέκτεινε την ισχύ του Ν. 1530/1950 περί εχθρικής περιουσίας στις ιταλικές περιουσίες. Συνεπώς, οι σχετικές περιουσίες των Ιταλών υπηκόων μεταβιβάστηκαν στο Ελληνικό Κράτος «χωρίς περαιτέρω διατυπώσεις». Η τρίμηνη προθεσμία για υποβολή αντιρρήσεων προβλέφθηκε επίσης και σε αυτήν την περίπτωση για τους τρίτους που διεκδικούν δικαιώματα ιδιοκτησίας. Εν όψει του υπ' αριθ. 4 βασιλικού διατάγματος και σε συνέχεια του εγγράφου με ημερομηνία 5 Δεκεμβρίου 1955, με το οποίο το Ελληνικό Κράτος ζητούσε από την προσφεύγουσα Κοινότητα να μην καταβάλει την αποζημίωση στους Κ., Μ. και Ζ., καθώς είχε αναλάβει το ίδιο την καταβολή της αποζημίωσης, η προσφεύγουσα Κοινότητα κατέθεσε το οφειλόμενο ποσό αποζημίωσης στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων το 1969.

Στις 18 Ιανουαρίου 1966, το Δημόσιο άσκησε αγωγή στο Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης κατά της προσφεύγουσας Κοινότητας, ζητώντας τον καθορισμό του οριστικού ποσού της οφειλόμενης αποζημίωσης για το οικόπεδο. Στην αγωγή αυτή, η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι η προσφεύγουσα Κοινότητα χρησιμοποιούσε το εν λόγω απαλλοτριωμένο οικόπεδο από το 1920, αλλά δεν είχε ακόμη καταβάλει την τελική αποζημίωση που οφειλόταν στην Κυβέρνηση, καθώς είχε διαδεχθεί τους Κ., Μ. και Ζ. στο δικαίωμά τους σε αποζημίωση μετά την ψήφιση του βασιλικού διατάγματος υπ' αριθ. 4 της 13ης Μαΐου 1955. Το Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης, με απόφασή του που εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 1973, όρισε την τελική τιμή στις 2.500 δραχμές ανά τετραγωνικό μέτρο. Δεν είναι σαφές εάν ακολούθησε οποιαδήποτε διαδικασία μετά από την έκδοση της ανωτέρω απόφασης όσον αφορά τον καθορισμό της τελικής αποζημίωσης.

Σύμφωνα με την Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, είχε ασκήσει πλήρη δικαιώματα ιδιοκτησίας επί του εν λόγω οικοπέδου – συμπεριλαμβανομένων των πωλήσεων, της μίσθωσης και της κατασκευής που βρισκόταν εντός αυτού – μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970, όταν το Ελληνικό Δημόσιο άρχισε να προβάλλει διάφορους ισχυρισμούς σχετικά με την κυριότητα. Σε απάντηση, η προσφεύγουσα Κοινότητα άσκησε στις 7 Φεβρουαρίου 1981 αναγνωριστική αγωγή κατά του Δημοσίου, με σκοπό την αναγνώριση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας της. Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα Κοινότητα αναφέρθηκε στην απαλλοτρίωση του 1920, η οποία, όσον αφορά το υπ' αριθ. 26 οικόπεδο, είχε οριστικοποιηθεί το 1934, με την καταβολή στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων του ποσού που είχε οριστεί ως προσωρινή αποζημίωση.

Ως βάση της αγωγής της, η προσφεύγουσα Κοινότητα επικαλέστηκε την απόκτηση μέσω usucapio (δηλαδή, την κυριότητα που αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια της κατοχής), καθώς χρησιμοποιούσε το ακίνητο χωρίς διακοπή για περισσότερα από τριάντα χρόνια (από το 1920 έως το 1955) – που ήταν η ελάχιστη περίοδος που προέβλεπε το ρωμαϊκό δίκαιο, δηλαδή ο νόμος που ίσχυε τότε σχετικά με την έκτακτη usucapio. Ισχυρίστηκε περαιτέρω ότι η Ελληνική Κυβέρνηση δεν είχε αποκτήσει κανένα δικαίωμα ιδιοκτησίας από τους κληρονόμους του Ι.Σ.Μ., δεδομένου ότι το 1955 το επίμαχο οικόπεδο ανήκε ήδη στην προσφεύγουσα Κοινότητα. Επιπλέον, η Ελληνική Κυβέρνηση δεν είχε δικαίωμα να λάβει καμία αποζημίωση, δεδομένου ότι δεν είχε προβεί σε καμία ενέργεια από το 1955 με στόχο τη διεκδίκηση της κυριότητας του οικοπέδου.

Η υπόθεση εκδικάστηκε από το Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης στις 9 Ιουνίου 1983 και στις 22 Απριλίου 1999. Με απόφασή του, τον Δεκέμβριο του 1999, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Εβραϊκή Κοινότητα είχε αποκτήσει δικαιώματα ιδιοκτησίας μέσω usucapio πριν από την έκδοση του υπ' αριθ. 4 της 13ης Μαΐου 1955 βασιλικού διατάγματος, καθώς κατείχε το εν λόγω οικοπέδο καλόπιστα και ως ιδιοκτήτης -με καλή πίστη και διάνοια κυρίου- από το 1921, δηλαδή για περισσότερα από τριάντα χρόνια. Το γεγονός ότι η προσφεύγουσα Κοινότητα είχε ενεργήσει ως κύριος αποδείχθηκε από διάφορα έργα υποδομής που είχε ξεκινήσει, καθώς και από πωλήσεις και μισθώσεις τμημάτων του οικοπέδου που πραγματοποιήθηκαν μετά το 1950.

Μετά από έφεση του Ελληνικού Δημοσίου, το 2005, το Εφετείο Θεσσαλονίκης, με απόφασή του, επιβεβαίωσε ότι η προσφεύγουσα Κοινότητα είχε αποκτήσει δικαιώματα ιδιοκτησίας επί του εν λόγω οικοπέδου δυνάμει χρησικτησίας, αλλά μόνο ως προς ένα μέρος του οικοπέδου, εμβαδού 4.588 τ.μ., αντί για ολόκληρο το οικόπεδο, εμβαδού 7.332,94 τ.μ., το οποίο το πρωτοβάθμιο δικαστήριο είχε εσφαλμένα απονείμει στην προσφεύγουσα Κοινότητα. Το γεγονός ότι η προσφεύγουσα ασκούσε δικαιώματα ιδιοκτησίας επί του εν λόγω τμήματος του οικοπέδου ακόμη και μετά το 1955 αποδείχθηκε, μεταξύ άλλων, από: α) το γεγονός ότι είχε καταβάλει φόρους στον Δήμο Θεσσαλονίκης το 1971, το 1973 και το 1977, β) το γεγονός ότι είχε μισθώσει τμήματα του εν λόγω οικοπέδου σε τρίτους (για παράδειγμα, σε ένα βενζινάδικο το 1980), γ) ένα κρατικό έγγραφο με ημερομηνία 5 Δεκεμβρίου 1955, με το οποίο το Κράτος είχε ζητήσει από την προσφεύγουσα Κοινότητα να μην καταβάλει το τελικό ποσό της αποζημίωσης στους κληρονόμους του Ι.Σ.Μ., και δ) ένα πρόστιμο που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα Κοινότητα από την πολεοδομική υπηρεσία Θεσσαλονίκης το 1979 για κατασκευαστικές εργασίες που πραγματοποιήθηκαν στο εν λόγω οικόπεδο χωρίς άδεια.

Ο Άρειος Πάγος, το 2008, ακύρωσε την εφετειακή απόφαση με την αιτιολογία ότι το Εφετείο Θεσσαλονίκης δεν εξέτασε το επιχείρημα του Ελληνικού Δημοσίου περί διακοπής της χρησικτησίας το 1947, όταν και είχαν διοριστεί επίτροποι από το Ελληνικό Δημόσιο, και ότι η προσφεύγουσα Κοινότητα, προκειμένου να διασφαλίσει τα ιδιοκτησιακά της δικαιώματα επί του οικοπέδου, όφειλε, εντός της τρίμηνης προθεσμίας που προέβλεπαν οι νόμοι του 1950 και 1955, να ασκήσει αγωγή αναγνώρισης των δικαιωμάτων αυτών. Στη συνέχεια, παρέπεμψε την υπόθεση στο Εφετείο Θεσσαλονίκης, το οποίο, τον Απρίλιο του 2016, έκανε δεκτή την έφεση του Ελληνικού Δημοσίου. Συναφώς, το Εφετείο έκρινε ότι η Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης έπρεπε να είχε ασκήσει αγωγή αναγνώρισης των ιδιοκτησιακών της δικαιωμάτων εντός της τρίμηνης προθεσμίας, δεδομένου ότι το Κράτος, με τον διορισμό των επιτρόπων, είχε δηλώσει την πρόθεσή του να ασκήσει τα δικαιώματά του. Τέλος, απέρριψε την αρχική αναγνωριστική αγωγή που είχε ασκήσει η προσφεύγουσα το 1981, με την αιτιολογία ότι αυτή δεν ασκήθηκε εντός της τρίμηνης προθεσμίας που προέβλεπε ο νόμος του 1955.

Στις 31 Οκτωβρίου 2016, η προσφεύγουσα Κοινότητα άσκησε αναίρεση και υποστήριξε, μεταξύ άλλων, ότι το Εφετείο δεν εξέτασε το επιχείρημά της ότι – σε κάθε περίπτωση και ανεξάρτητα από το αν είχε αποκτήσει το εν λόγω οικόπεδο μέσω usucapio – είχε αποκτήσει την κυριότητα του εν λόγω οικοπέδου δυνάμει της ολοκλήρωσης της απαλλοτρίωσης μέσω της καταβολής στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων το 1934 του ποσού που ορίστηκε ως προσωρινή αποζημίωση και δυνάμει της δημοσίευσης της ειδοποίησης για την εν λόγω πληρωμή στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Αυτό σήμαινε ότι τυχόν εμπράγματα δικαιώματα άλλων προσώπων είχαν παύσει να υφίστανται το 1934 και ότι το εν λόγω οικόπεδο δεν μπορούσε, επομένως, να θεωρηθεί ότι συνιστούσε «εχθρική περιουσία» – ούτε μπορούσε να θεωρηθεί ότι βρισκόταν υπό κατάσχεση κατά τη διάρκεια της θητείας των επιτρόπων. Η προσφεύγουσα Κοινότητα υποστήριξε περαιτέρω ότι η τρίμηνη προθεσμία που όρισε ο Ν. 2636/1940 και ο Ν. 1530/1950 ήταν πολύ σύντομη και είχε ως αποτέλεσμα την παραβίαση των δικαιωμάτων της βάσει του άρθρου 6 της Σύμβασης και του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης, δεδομένου επίσης ότι δεν είχε λάβει καμία ενημέρωση ότι το εν λόγω οικόπεδο θα κατασχεθεί.

Στις 7 Μαρτίου 2018, ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι το Εφετείο δεν είχε εξετάσει το επιχείρημα της προσφεύγουσας Κοινότητας ότι η απαλλοτρίωση είχε ήδη ολοκληρωθεί το 1934 και ότι είχε έτσι αποκτήσει την κυριότητα του εν λόγω οικοπέδου· επομένως, δεν θα μπορούσε να είχε τεθεί υπό την κατάσχεση που προβλέπεται από τον νόμο του 1940. Το επιχείρημα αυτό, εάν είχε εξεταστεί από το Εφετείο, θα είχε ουσιαστική επίδραση στη διαφορά που εκκρεμούσε ενώπιόν του. Το δικαστήριο έκρινε

περαιτέρω ότι έπρεπε να εκδικάσει την αρχική αναγνωριστική αγωγή του 1981 της προσφεύγουσας Κοινότητας επί της ουσίας και να εκδώσει αμετάκλητη απόφαση επί αυτής.

Τον Σεπτέμβριο του 2019, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αρχική αναγνωριστική αγωγή της προσφεύγουσας Κοινότητας. Έκρινε ότι, μετά την απαλλοτρίωση το 1934, η προσφεύγουσα Κοινότητα είχε στην κατοχή της το υπ' αριθ. 26 οικοπέδο, στο οποίο είχε κατασκευάσει κτίρια, είχε διαμορφώσει την εβραϊκή κατοικία και είχε καταβάλει νόμιμα το προσωρινό ποσό αποζημίωσης στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων το 1934. Παρ' όλα αυτά, το Ελληνικό Δημόσιο είχε θέσει το εν λόγω οικοπέδο υπό δήμευση το 1947 δυνάμει του διορισμού επιτρόπων, καθώς είχε θεωρηθεί «εχθρική περιουσία», σύμφωνα με τον Ν. 2636/1940. Οι επίτροποι είχαν διαχειριστεί το οικοπέδο και είχαν παραδώσει το μισό του στο Δημόσιο, στις 21 Ιουνίου του 1957. Συνεπώς, το Ελληνικό Δημόσιο είχε εκφράσει τη βούλησή του να ασκήσει τα δικαιώματά του που απορρέουν από τον Ν. 1138/1949 πριν από την ψήφιση του Ν. 1530/1950. Συνεπώς, η προσφεύγουσα Κοινότητα έπρεπε να είχε ασκήσει αγωγή εντός της τρίμηνης προθεσμίας που όρισε ο Ν. 1530/1950. Όσον αφορά το επιχείρημα της προσφεύγουσας Κοινότητας ότι είχε αποκτήσει τον τίτλο ιδιοκτησίας του υπ' αριθ. 26 οικοπέδου πριν από την κατάσχεσή του, ο Άρειος Πάγος αναγνώρισε ότι η απαλλοτρίωση του 1920 είχε οριστικοποιηθεί το 1934 (με την καταβολή του ποσού που ορίστηκε ως προσωρινή αποζημίωση στο όνομα του πρώην ιδιοκτήτη και με τη δημοσίευση της επίσημης ειδοποίησης αυτής) και ότι ο τίτλος ιδιοκτησίας του υπ' αριθ. 26 οικοπέδου είχε πράγματι μεταβιβαστεί στην προσφεύγουσα Κοινότητα εκείνη την εποχή, με αποτέλεσμα τη διαγραφή οποιωνδήποτε άλλων εμπράγματων δικαιωμάτων του I.S.M. Ωστόσο, η δυνατότητα άσκησης του δικαιώματός της να διεκδικήσει την κυριότητα επί του εν λόγω οικοπέδου μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας απαλλοτρίωσης θα έπρεπε να είχε αναζητηθεί με την άσκηση αγωγής εντός της τρίμηνης προθεσμίας που ορίζεται από τον Ν. 1530/1950.

Η προσφεύγουσα Κοινότητα παραπονέθηκε ότι, απορρίπτοντας την αναγνωριστική αγωγή με την οποία είχε ζητήσει να αναγνωριστεί ως ο μοναδικός ιδιοκτήτης του υπ' αριθ. 26 οικοπέδου, ο Άρειος Πάγος παραβίασε το δικαίωμά της στην ειρηνική απόλαυση της περιουσίας της, όπως προβλέπεται από το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης. Ισχυρίστηκε ότι δεν είχε ενημερωθεί για τον διορισμό των επιτρόπων το 1947. Επίσης, δήλωσε ότι δεν άσκησε αναγνωριστική αγωγή εντός της τρίμηνης προθεσμίας, καθώς η προθεσμία αυτή αφορούσε μόνο τις «εχθρικές περιουσίες» και όχι τα ελληνικά νομικά πρόσωπα. Τέλος, κατήγγειλε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Σύμβασης.

Το Δικαστήριο θα εξετάσει πρώτα εάν τα γεγονότα της καταγγελίας εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του *ratione temporis*. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι η αποδοχή του δικαιώματος ατομικής προσφυγής από την Ελλάδα τέθηκε σε ισχύ στις 20 Νοεμβρίου 1985. Στην παρούσα υπόθεση, η φερόμενη παρέμβαση στα δικαιώματα της προσφεύγουσας Κοινότητας βάσει του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης έλαβε χώρα το 1947, όταν το εν λόγω οικοπέδο είχε παραδοθεί στο Ελληνικό Δημόσιο – για να το κρατήσει σε μεσεγγύηση – ως εχθρική περιουσία που ανήκε σε Ιταλούς υπηκόους, σύμφωνα με τον Ν. 2636/1940. Η προσφεύγουσα Κοινότητα απάντησε ότι η παρούσα προσφυγή εμπίπτει πλήρως στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, καθώς κατέβαλε την προσωρινή αποζημίωση το 1934, απέκτησε την πλήρη κυριότητα του υπ' αριθ. 26 οικοπέδου και, στη συνέχεια, άσκησε ανεμπόδιστα τα δικαιώματά της σε σχέση με αυτό το οικοπέδο για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Η δικαιοδοσία *ratione temporis* του Δικαστηρίου καλύπτει μόνο την περίοδο μετά την ημερομηνία επικύρωσης της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της από το εναγόμενο Κράτος. Από την ημερομηνία επικύρωσης και εφεξής, όλες οι φερόμενες πράξεις και παραλείψεις του Κράτους πρέπει να είναι σύμφωνες με τη Σύμβαση ή τα Πρωτόκολλά της και τα μεταγενέστερα γεγονότα υπάγονται στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, ακόμη και όταν αποτελούν απλώς συνέχεια ή απόρροια μιας ήδη υπάρχουσας κατάστασης⁸. Το Δικαστήριο μπορεί, ωστόσο, να λάβει υπόψη τα γεγονότα πριν από την επικύρωση, στον βαθμό που μπορεί να θεωρηθεί ότι τα γεγονότα αυτά δημιούργησαν μια κατάσταση που εκτείνεται πέραν αυτής της ημερομηνίας, ή εφόσον είναι αναγκαία για την ορθή κατανόηση των γεγονότων που συνέβησαν μετά την ημερομηνία αυτή.

⁸. Βλ. ΕΔΔΑ *Broniowski κατά Πολωνίας* (Προσφυγή Νο 31443/96), απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2002 του Τμήματος Ευρείας Σύθεσης, παρ. 74.

Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Ελλάδα επικύρωσε τη Σύμβαση και το Πρώτο Πρωτόκολλο αυτής στις 28 Μαρτίου 1953. Το πρώτο τέθηκε σε ισχύ ως προς την Ελλάδα στις 3 Σεπτεμβρίου 1953 και το δεύτερο στις 18 Μαΐου 1954. Η Ελλάδα αποχώρησε από τη Σύμβαση και το Πρώτο Πρωτόκολλο της Σύμβασης στις 12 Δεκεμβρίου 1969, αλλά δεν απαλλάχθηκε από τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από τα εν λόγω κείμενα «σε σχέση με οποιαδήποτε πράξη που, ούσα ικανή να αποτελέσει παραβίαση τέτοιων υποχρεώσεων, [θα μπορούσε] να είχε εκτελεστεί από αυτήν» σε προηγούμενη ημερομηνία. Η Ελλάδα επικύρωσε εκ νέου τη Σύμβαση και το Πρώτο Πρωτόκολλό της στις 28 Νοεμβρίου 1974, μετά την κατάρρευση της στρατιωτικής δικτατορίας που εγκαθιδρύθηκε με το πραξικόπημα του Απριλίου 1967.

Ωστόσο, η αποδοχή του δικαιώματος ατομικής προσφυγής από την Ελλάδα περιορίστηκε σε γεγονότα που έλαβαν χώρα μετά την ημερομηνία της σχετικής δήλωσης στις 20 Νοεμβρίου 1985. Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα Κοινότητα είχε απωλέσει την κυριότητά της επί του επίμαχου οικοπέδου μόνο με την τελική απόφαση, η οποία ήταν αποτέλεσμα μια σειράς διαδικασιών που ολοκληρώθηκαν με την απόφαση του Αρείου Πάγου του 2019, η προσφυγή της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης βάσει του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου εμπίπτει στο πεδίο αυτό.

Υπό το πρίσμα της προαναφερθείσας διαπίστωσης, το Δικαστήριο καταλήγει ότι υπήρξε παρέμβαση στην περιουσία της προσφεύγουσας Κοινότητας. Παρατηρεί ότι το 2019 ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι, παρόλο που η προσφεύγουσα Κοινότητα είχε αποκτήσει την κυριότητα του επίμαχου οικοπέδου το 1934 δυνάμει της καταβολής στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων του ποσού που ορίστηκε ως προσωρινή αποζημίωση που οφειλόταν για την απαλλοτρίωση, το επίμαχο οικόπεδο ενέπεσε στην εφαρμογή του υπ' αριθ. 4 βασιλικού διατάγματος της 13ης Μαΐου 1955 σε συνδυασμό με τον Ν. 1530/1950, το οποίο είχε επιτρέψει την άμεση κατάσχεση εχθρικής περιουσίας και τη μεταβίβασή της στο Δημόσιο χωρίς περαιτέρω διατυπώσεις. Ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι το Δημόσιο, με τον διορισμό επιτρόπων, είχε ασκήσει τα δικαιώματά του που απορρέουν από τον Ν. 1138/1949 πριν από την ψήφιση του Ν. 1530/1950 και ότι το επίμαχο οικόπεδο είχε τεθεί υπό δήμευση. Συνεπώς, η προσφεύγουσα θα έπρεπε να είχε ασκήσει αγωγή εντός της τριμήνης προθεσμίας που προβλεπόταν στο άρθρο 2 παρ. 1 του Ν. 1530/1950.

Το Δικαστήριο θα εξετάσει, κατά συνέπεια, εάν η διαπίστωση αυτή ήταν προβλέψιμη για την προσφεύγουσα Κοινότητα, δεδομένων των περιστάσεων της υπόθεσης. Παρατηρεί ότι ο Άρειος Πάγος αναγνώρισε ότι η κυριότητα του υπ' αριθ. 26 οικοπέδου περιήλθε στην προσφεύγουσα Κοινότητα με την καταβολή της προσωρινής αποζημίωσης για την απαλλοτρίωση. Ακόμη και ο διορισμός των επιτρόπων, είτε η προσφεύγουσα ενημερώθηκε είτε όχι, δεν μετέβαλε το ιδιοκτησιακό καθεστώς του επίμαχου οικοπέδου. Οι επιτροπείς είχαν διοριστεί απλώς για να διαχειρίζονται το οικόπεδο, το οποίο δεσμεύτηκε, αλλά η κυριότητά του δεν μεταβιβάστηκε στο Κράτος. Παρ' όλα αυτά, ο Άρειος Πάγος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η κυριότητα του οικοπέδου περιήλθε στο Ελληνικό Δημόσιο βάσει της νομοθεσίας του 1950 και 1955 περί εχθρικής περιουσίας, παρόλο που το οικόπεδο δεν ανήκε σε Ιταλούς πολίτες ήδη από το 1934. Το συμπέρασμα αυτό ερχόταν σε αντίθεση με τη νομολογία του Αρείου Πάγου, καθώς στο παρελθόν είχε κρίνει ότι, προκειμένου η νομοθεσία σχετικά με τη μεταβίβαση εχθρικής περιουσίας να έχει εφαρμογή σε συγκεκριμένη περιουσία, αυτή θα πρέπει να ανήκει στην Ιταλία ή σε Ιταλό πολίτη στις 22 Οκτωβρίου 1947, ή στη Γερμανία ή σε Γερμανό πολίτη στις 24 Ιανουαρίου 1946. Όμως, κατά τις ανωτέρω διαπιστώσεις, η προϋπόθεση αυτή δεν πληρούνταν. Δεν δόθηκε καμία εξήγηση από τον Άρειο Πάγο γιατί κατέληξε εν προκειμένω σε διαφορετικό συμπέρασμα.

Αντικρουόμενες εθνικές νομολογίες δεν μπορούν να θεωρηθούν νόμιμες κατά τους σκοπούς του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου. Το Δικαστήριο δεν μπορεί να αντιληφθεί πώς η προσφεύγουσα θα μπορούσε να προβλέψει ότι η νομοθεσία περί εχθρικής περιουσίας θα εφαρμοζόταν στη δική της περιουσία. Συνεπώς, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ερμηνεία της σχετικής νομοθεσίας από τον Άρειο Πάγο το 2019 και η εφαρμογή αυτής δεν μπορούσε να προβλεφθεί από την προσφεύγουσα.

Επιπλέον, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970, η πάγια στάση του Κράτους ήταν να προβεί σε ενέργειες προς εξασφάλιση της αποζημίωσης, η οποία θα μπορούσε μόνο να ενισχύσει την πεποίθηση της προσφεύγουσας ότι ήταν η νόμιμη ιδιοκτήτρια του οικοπέδου. Η έλλειψη συνέπειας στη στάση του Κράτους με την πάροδο των ετών είχε έρθει σε αντίθεση με την αρχή

της «χρηστής διακυβέρνησης», η οποία απαιτεί οι δημόσιες αρχές να ενεργούν εγκαίρως, με τον κατάλληλο τρόπο και με την καλύτερη δυνατή συνέπεια.

Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα Κοινότητα δεν μπορούσε να προβλέψει την αλλαγή της στάσης του εναγόμενου Κράτους και την ερμηνεία που έδωσαν στη νομοθεσία τα εθνικά δικαστήρια το 2019, το Δικαστήριο διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της ιδιοκτησίας.

Παραβίαση άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου.

Έχοντας διαπιστώσει παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου, το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν είναι αναγκαίο να εξετάσει την παρούσα προσφυγή υπό το πρίσμα του άρθρου 6 παρ. 1.

Άρθρο 41: το Δικαστήριο επιδίκασε στην προσφεύγουσα Κοινότητα το ποσό των 5.000 ευρώ ως αποζημίωση της ηθικής βλάβης που υπέστη και το ποσό των 40.000 ευρώ για έξοδα και δαπάνες.